

MEDDIG LESZ MÉG BEKÖTVE AZ
IGAZSÁG SZEME?

RENGETEG CSALÁSOK.

KÖZREBOCSÁTJA:

TÓVÖLGYI TITUSZ ÉS TÁRSA
ügyvédi, közvetítő és ügynöki irodája

1874.

BUDA-PEST, 1874.

NYOMATOTT KOCSI SÁNDORNÁL, ORSZÁGÚT 39. SZ. LUBY-HÁZ.

Tájékozásul.

Számtalan visszaélést látva, s tapasztalva, azon gondolatra jöttem, hogy egy oly irodát nyitok Budapesten, — milyen még nincs, s amely iroda mindenféle ügyesbajos dolgok elintézésére vállalkozni fog, s amely iroda a hozzáfordulóknak mindenben készségére álland. — Kellett tehát: hogy ügyvédi, közvetítő, és ügynöki teendőket is felvállaljon. Midőn tehát mindezekhez társat, és ügyvédeket nyertem volna, az irodát 1874. márczius 25-dikén, közakarrattal megnyitottuk.

Hirdetési íveink szétmentek az országban, s találtak emberekre, kiknek jólesett tudniok, hogy ismerős egyénekhez fordulhatnak. Így jelent meg nálunk május hóban Ágoston Antal Bácsmegyében Tataházán lakó földművelő, ki ha nem tanult ember is, de észszel bír, könyveket és hírlapokat olvas, és a törvénykezésben is bír annyi jártassággal, hogy sok dolognak rá akad a nyitjára, miért is őt sorsosai közül többen felszokták keresni, hogy mint ahhoz jobban értő, tehát nekik tanácsot adjon, vagy ügyeikben eljárjon.

Ágoston Antal Foktőrül került Tataházára, néhány évvel azelőtt, s kezdett neki mindjárt feltűnni az a sor, melyet bizonyos ügyvéd urak és más úriemberek azon a vidéken megalkottak, s melynek következtében körülbelül 400 birtokos családra várt a mindenéből kifosztott koldussá létei tarisznyája.

Ágoston már Foktón ismerte ez ügyet, de ott még se

volt annak oly iszonyú színezete mint a minőnek Bácskában mutatkozott, kezdte tehát tanulmányozni, s csakhamar nyomára jött annak, mit különben hallani lehetett mindenfelé, hogy t. i. itt óriási csalások rejlenek és áhítoznak éhes szörnyetegekként, becsületes, szorgalmas családok, és családapák vagyonára.

Több ideig nézte ő ezt így, és gondolkozott mentőszere, (sőt folyamodott törvényszékekhez és minisztériumokhoz is, noha a kívánt eredmény nélkül,) míg egyszer csak kezébe akadt irodánk megnyíltának híradása.

Ágoston Antal volt lapomnak előfizetője lévén, bizalommal viseltetett személyem iránt, s irodánk megnyíltát sorsosainak tudtára adván, azok által május hóban hozzánk csakugyan fel is küldetett.

Mint aféle földművelő ember nem egész curial is stylusban, hanem azért csak előadta küldetésének okát és célját, megkérdeztük bennünket, hogy hát vajjon készek lennénk-e ezen ügy tisztába hozatalát felvállalni.

Megváltván az igazat, mi aféle tudákos paraszt embernek néztük őt, és nem egészen hittünk előadásának, ámde hosszas, és egész hévvel alkalmazott ostromának engedve megígértük neki, hogy: az esetben, ha útiköltséget adnak, lemegyünk a színhelyre, az illető törvényszékeknel átnézzük az iratokat, megismerkedünk a körülményekkel, s ha látjuk, hogy a dolog csak tized részben is úgy áll, amint ő azt lenni állítja, tehát felvállaljuk, és jótállunk érte, hogy tisztába is fogjuk hozni.

Az útiköltség augusztus hóban megérkezett, midőn is irodánk ügyvédével Bódogh Kálmán úrral, a helyszíneire utaztunk, a Szabadkán, Zomborban és Baján találtató okmányokat átvizsgáltuk, azok egyrészét lemásoltattuk, s az

Ágoston Antal által állított vakmerő csalásoknak mindjárt az első lépésnél nyomára akadtunk.

És mert itt egész vidék tönkretétele forog szóban, az ügy megérdemli, hogy nyilvánosság útján az egész ország tudomására hozassák, hogy míg egyrészt a hatóságokat és minisztériumokat tevékenységre és erélyes közbelépésre kérik fel, másrészt felköltsük a közvélemény figyelmét is, hogy Árgus szemeivel őrt állva, a dolog megindítását, folyamát és bevégzését, éber részvétellel kísértse, mert itt nemcsak egyes visszaélésekről, hanem honfiaink, polgártársaink egy egész tömegének életéről, boldogságáról van szó, midőn ezer árva várja múlandó remény és kétségbeesések közt a sötét jövő ínséges napjait, s körülbelül 400, most még birtokos család a koldusbotot.

Kelt Budapesten, 1874. September hó első napján.

Tóvölgyi Titusz.

I.

B. község plébánosának elbeszélése.

Kutatásaink közben megtudtuk, hogy B. község érdeemes plébánosa P. D. ur, ki szintén a zaklatottak közt van, s ki az illető urakkal hosszas perlekedést folytatott, de mint társai, tehát ő is belevesztett, s minden eddigi szerzett vagyon-

kájától megfosztatott, tehát mint aféle értelmes és lelkiismeretes ember, ha kérdést intézünk hozzá, elfogja beszélni az egész ügy történetét, s előadni adatait, úgy pörös iratait, — tehát Zomborban kocsira ültünk, és B. községe felé hajtattunk. —

B. Zomborhoz négy-öt óra járás lévén, a sovány fuvaros lovak által lassacskán vont szekéren elég időnk volt a már eddig tapasztaltak felett gondolkozni és beszélgetni. Ágoston Antal, társai által mellénk adatva mindenütt kísérőnk volt azon illedelmes kijelentéssel, hogy: „tanulás és tapasztalat szerzés végett“ — de bizony mi megértettük, hogy nem annyira avégett, mint inkább ellenőrzés végett, miután a vidék népe 10 év alatt csakis igazságtalanságokat és lelkiismeretlenségeket tapasztalván, már annak se tudott hinni, kinek különben hinni akart.

Esti nyolcz óra után volt már az idő, midőn B. községbe értünk, s a templom előtt megállva, épen találkoztunk az ott sétáló plébános úrral, kinek magunkat bemutatva, s célunkat előadva, a legbarátságosabb fogadtatásban részesítettünk.

Szénégetőnek tőkén lévén a szeme, nagyon természetes, hogy társalgásunk eleje, közepe és vége nem lehetett más, mint az ügy, melynek érdekében Pestről Bácskában, és az igen tisztelendő plébános úrnál is megjelentünk.

Ő készségesen rakta előnkbe iratait, melyeket szintén átnézve, átkutatva, s eddigi meggyőződésünket megerősítve, térítvény mellett magunkhoz vettünk, mely idő alatt a vacsora is elkészülvén, asztalhoz ültünk. Itt aztán felkértük szives házigazdánkat, hogy lenne jó, és beszélne el nekünk ezt a történetet elejétől kezdve végig. Ő engedett a felhívásnak, s egész érdekléssel figyelve hallottuk tőle a következőket: „1862-ben hire szárnyalt itt annak, hogy az úgynevezett

belga-banktól, betáblázás mellett s olcsó kamatra lehet pénzt kapni, amely hír elterjedvén, több faluból mentek Pestre emberek, Ullmann Sándor ügyvéd, avagy Érti Károly ügyvéd úrhoz, (de biz azt nem tudom bizonyosan megmondani, hogy melyikhez) kik a bank megbízottjaiként szerepeltek volna. Pénzt azonban nem kaptak, hanem biztatást igen.

Egyszer csak, (de már tíz esztendővel ezelőtt történvén, tehát arra sem emlékszem, hogy melyik hónapban) megjelenik e vidéken több úri egyén, köztük Ullmann Sándor, Érti Károly és Ott Antal urak, kik hírül hozzák a földnépének, hogy pénzt ugyan nem adnak, hanem adnak annál jobbat, melyből lesz pénz is, posztó is. Itt vannak ugyanis a borotai és dzsidái nagy puszták, ingóságokkal megrakot-tan, álljanak össze, és részletfizetésre vegyék meg azt. Ha az ingóságokat eladják (lévén mindenkinek igavonó jószága és gazdasági szerszáma úgyis) lesz pénz, azonfelül pedig megmarad a föld, és nagy gazdákká lesznek maguk se tudják hogy miképen.

E hír persze hamar elszárnyalt a falvakban, de hogy az eladás minél sikeresebben és hamarosabban történhessék, az illető urak nagy ígéretek mellett embereket fogadtak meg, hogy ismerőseiket biztassák és vevésre serkentsék. Ezek meg is tettek mindent amit tehettek, mert beszéltek annyit hogy az ember fizetett volna már azért is, hogy megszabadulhasson tőlük.

Mikor aztán eléggé fel volt lármázva a vidék, akkor a nevezett pusztákra nagy gyűlést hirdettek, hogy akik venni akarnak, hát menjenek oda, és mindjárt aláírhatják a szerződést is. — Én magam nem mentem ugyan el, de akik ott voltak azok beszéltek, hogy ígérték ott mindent. Először is minden ingóságot, aztán száz hold után 72 hold vas alá

való jó földet, beültetett kész szőlőt, szép lábas erdőt, szóval mindent, ami a pusztában találtatott.

Mikor aztán Érti Károly úr kifogyott volna a szóból, rámutatott Ullmann Sándor úrra e szavakkal: „A többit pedig mondja el arany szájú szent János, ki a népek boldogítására van hivatva.“ Ekkor aztán Ullmann ör vette át a szót, s ő fogott új erővel az ígéretfevésekhez: hogy amit itt szemeitekkel beláttok, az mind a tietek lesz, sat. sat.

Az otlevők ennyi ígéretet által elvakítva, tömegebben nyilatkoztak a vétel mellett, midőn is fehér papiros tétetett eléjük, hogy neveiket írják föl, vagy tegyék oda kezükvönását, mintán az illető urak tudni akarják, hogy hányán lesznek a vállalkozók. A népek azt mondják, hogy ők több aláírást nem is tettek, s hogy ez a beirt papiros csatoltatott később a szerződéshez, mely német nyelven fogalmaztatott, s a vevők állítása szerint nekik soha meg nem magyaráztatott.

Mikor aztán az aláírások ezen és a következő napokon megtörténtek volna, a vevők további értesítésig haza küldettek, mikor aztán az értesítést megkapták, hogy menjenek, és vegyék a földet birtokukba, tehát már akkor nem találtak semmi néven nevezendő ingóságot, mert azt az illető urak mind egy cseppig elárvereztették, s a pénzt zsebre is tették. Erre persze zúgolódás támadt, és a vállalkozók közül sokan otthagyták a pusztát, és haza mentek. Azok pedig, kik még a földekben bíztak, felfogták a maguk részét, és kaptak száz hold után, nem 72 hold szántóföldet, hanem 32 holdat, lévén a többi sivár homok. A szőlővel pedig úgy jártak, hogy amint elakarták foglalni, tehát a szomszédos község lakosai által ki verettek belőle, miután azon szőlők, melyeket illető urak eladtak, a szomszéd község lakóinak tulajdonai voltak.

A vállalkozók már akkor megvoltak ijedve, de bíztak az istenben és szorgalmukban, hogy hátha azon kevés szánnható földből is kifogják teremthetni a vételárt. Voltak, kik minden pénzért tehetőt eladtak, odaköltöztek, és testtel-lélekkkel neki estek a dolognak; ámde ami lehetetlen, az lehetetlen, a 32 hold minden szorgalom daczára sem volt képes 100 hold vételárát kitermeni, s így az illetők második évben belátták, hogy minden erőmegfeszítés hasztalan, tehát a pusztáról lemondtak, onnan el is költöztek, — akik pedig le nem mondtak, mert fizetni a második évben már képtelenek voltak, tehát daczára tulajdonjuknak, daczára hogy a vételár be táblázás ok által kellően volt biztosítva, a pusztából kiverettek.

Most tehát épen nem volt se pénz, se posztó, hanem azok, kik jóhiszeműleg az eladhatókat eladták, s a pusztába fektették, azok már is tönkre lettek téve. Aranyszájú szent János arany hegyei megszülték aztán az Ínség és kétségbeesés napjait, mert daczára, hogy vevők a pusztákból kiverettek, részint kiköltöztek, s abban többé semmi tulajdoni joggal nem hirtak, az egyetemes jótállás folytán a bank valamennyit beperelteté a vételárért, persze azokat is, kik mindjárt az első nap lemondván, a pusztából egy talpalatnyi földet sem bírtak.

Lett aztán jajgatás és kétségbeesés, pör, vizsgálat és végrehajtás, megszólaltak a dobok, és szólnak mai napig. A bank mindenütt nyer, a vállalkozók mindenütt buknak

Sok ember megfosztatott már minden vagyonától, és lett földönfutóvá sok család.

Ennyit azokból, melyeket részint elbeszélések, részint pedig saját meggyőződése után tudok, és miután elbeszéltem mások baját, elbeszélem a magámét is.

Az időtáiban tehát, midőn fenn nevezett urak többed

magukkal Baján jártak, én is bevetődtem a városba, találkoztam Ott Antallal, a megbízottak egyikével, ki velem kispaposkodott valamikor.

— Hallom, — mondtam neki, — hogy ti itt pusztákat árultok részletfizetésekre.

— Ah barátom! — kiáltó Ott karon ragadva, — ez valódi áldása lesz e vidéknek. Földbirtokossá lehet minden ember maga se tudja hogyan. Megbocsáthatlan bűnt követysz el, ha nem veszsz te is. Jöjj, itt vannak az urak (ebben és ebben) a vendéglőben, ott aláírod magad, és földesurrá les[^]. — így beszélvén Ott, csak vitt és vitt a vendéglő felé, melyből kihangzott a zene, s amint beléptem folyni láttam a pezsgőt.

Ott mindjárt bemutatott egyik-másik urnák, kik ropant szives és előzőkeny úriemberek voltak. Etettek itattak, aztán előmbé tették a szerződést, röviden elmondván, hogy mi van benne. Ámde látván is magam előtt a tömérdek aláírást, s hozzá nem lévén olyan ember ki a más szavában kételkedik, tehát engedvén a rábeszélésnek oda irtani nevetem én is. Csak száz holdat akartam vállalni, de rám beszéltek kétszázat.

A többek közt szóváltásba eredtem egy bankár urfival is, kinek nevére ugyan már nem emlékszem, s körülbelül a következő beszélgetés fejlett ki köztünk;

Én: Mit csináljak most már én azzal a kétszáz hold földdel fundus instructus nélkül?

Bankár: Hiszen van ott uram elég.

Én: És adnak belőle?

B.: Hogy ne adnának, csak tessék kimenni a pusztára, és tessék választani.

Én: Kellene vagy hat ökör.

B.: Akár nyolczat. Hát szekerek?

É n: Bizony kellenének szekerek is.

B.: Van ott az is elég. Hát ekék, s holmi egyél) szer-
számok /

É n: Tehát azt is adnak?

B.: Mindent ami szükséges, csak tessék menni és vá-
lasztani.

Azt hittem Eldorádóban vagyok. Amint haza értem, nem tudtam aludni egész éjjel. Agyam tervekkel lön tele, hogy mily industriát fogok én kifejteni. Másnap mentem a pusztára s a képzeletben már előre látám a pompás ökröket, birkákat, és a többi. Mire aztán oda értem, tehát láttam üres istállókat és színeket, nem volt ott semmi, már az előtte levő napokban elárveztek mindent, s hihetőleg abból került ki a bajai multság is. Történt pedig az árvezés oly hirtelen, és oly potom áráért, hogy két forintért is lehetett egy pár selymes birkát venni.

Persze ezeket látva, azonnal elmúlt az én eldoradói ál-
modozásom, és szerettem volna mindenről lemondani, de biz
az már későn volt. Kaptam aztán kétszáz hold után vagy
hatvan hold szántóföldet, és száznegyven hold sivár homo-
kot, én is bevégeztem pedig az ügyet, mint a vállalkozók
közül sokan aképpen, hogy mindenemet elvették.

Ha az urak belenéztek a dologba, bizonynyal bírnak
már okmányokkal, melyek állításaimat igazolják. A sok sze-
rencsétlen nevében magam is kérem, hogy fogjanak az ügy-
höz erélyesen, becsületesen, s lehetetlen, hogy siker ne koro-
názza fáradozásait, mert itt sok történt, aminek nem sza-
bad lett volna történnie.

Mennyiben volt igaz a b... i plébános elbeszélése?

Hogy B. község igen tisztelt lelkészének előadása minden személyeskedést mellőzve a legszerényebbül volt tartva, arról meg fog győződni a tisztelt olvasó az alant következő tiszti jelentésből s azon adatokból, melyeket mi, csakis néhány vállalkozó községet bejárva, futólag összeszedtünk, de a minő adatot majdan a vizsgáló bíró szerezhethet magának akár százat.

Ez ügy ugyanis, már bűnvádi vizsgálat tárgyát képezte 1864-ben, de hogy akkor miért maradt el az ítélet, hogy és mint lehetett az ügyet akként elsimítani, hogy most, midőn az kezeinkbe került, ismét előrről kezdjük? reméljük egy igazságos vizsgálat szintén felfogja deríteni.

1864-ben ugyanis Groschmid Gábor Bácsbodrogh megyei törvényszéki ülnök, és Millasin Jakab tiszti főügyész, ki lettek küldve ez ügy átvizsgálására, s ugyancsak, 1864. október 17-én a megyei kormányzathoz beadott jelentésük következően hangzik:

Másolat.

Tekintetes kormányzat! Vancsura János rémi lakos és érdektársainak a brüsseli hitelintézet által eladott borotai pusztai földek megvétele körül állítólag elkövetett csalások iránt tett panaszára, méltóztatott a tekintetes megyei kormányzatnak, f. évi sept, 14-én 9708. sz. a. kelt rendelete által alól irattatnak meghagyni, miszerint ezen egész önálló adóközség végromlását tárgyazó panasz mibenlétét a felek meghallgatásával tüzetesen megvizsgáljuk, és az eredményt véleményünk kíséretében mielőbb betérjeszszük. Mely kegyes meghagyás következtében alólírottak Bajára, és onnan a helyszínére mentünk, a borotai pusztára kirándulván és Albrecht

József főszolgabíró urnák közbenjöttével *) az illető, s a borotai pusztá vételébe és eladásába befolyt egyéneket kellőleg kihallgatván, vau szerencsénk az egész eladási ügy történetét az ügy jelen állása előadásával véleményünk kíséretében á következőkép előadni. Köztudomású dolog, miszerint az urbér végleges megszűntével és a magas földadó behozatalával a birtokviszonyok e honban is válság alá jutván, sok nagy-, valamint kisbirtokos is fekvőségeit eladni kénytelenítettet, de egyszersmind a tulajdonjog szabályozása és a telekkönyv behozatala külföldi tőkepénzeseket is honunkba csalogattak, kiknek tágas tért nyitott otthon csekély kamatot hozó, itt a magas pénzár által növekedett tőkepénzeiket nyereséggel ingatlanok adás-vevéseire fordítani. Az elsők között volt gróf Zichy Bódog is a tágas kiterjedésű bajai uradalomra nézve, az utóbbiak között a Lagrand, Dumonceau et Comp. czége alatt Brüsszelben működő belgái hitelbank. Ugyanis gróf Zichy Bódog a 12,000 □ hold borotai pusztát Schey nagykereskedőnek eladván utóbbi azt ismét állítólagosan 850,000 o. é. irtért a fennevezett Belga-banknak elárusította olykép, hogy a bank a vételárt kifizette Scheynek és egyúttal vállalkozókat keresett, akik ezután a pusztát átvegyék, és akik a vételárt részletfizetésekben kamatostól a banknak visszafizetni tartoznak. Ez nem kis feladat volt, mert az egykori bajai uradalomhoz tartozó nagy puszták, melyekhez a kérdéses borotai pusztá is tartozik, anynyira homokos földdel bírnak, hogy azoknak kissebb vagy nagyobb része futóhomok, mely csak nagy iparral és sok költséggel termékenyíthető. Miután ugylátszik, hogy a bank nagy vevőkre nem akadt, az általa gyakorlott feldaraboláshoz fogott, e czélből leküldötte Ullmann Sándor ügyvédet, ki Érti Károly pesti ügyvéddel Bajára

*) Ez is nagy bibije a dolognak.

leérkezvén, mindenekelőtt a nép közt forgó ügynököket kerestek, kik ismét az eladást jó színbe feltüntetve vállalkozókat keressenek. Ezek között főszerepet vitt Érti Károly ügyvéd által ismert Ott Antal, ki nemcsak fortélyosságáról, de több rendű csalásairól is ismert egyéniség, ki jelenleg is bünyenyítő per alatt áll és a kinek pere felülvizsgálat végett a tek. kir. táblánál létezik. Ott Antal ismét alárendelt ügynököket keresett, mint voltak Janda József, Csefkó János, Mandits Borsa, Frank Salamon és többen, többnyire nem igen jó hírben álló egyéniségek, kik azután megyékszerte faluról-falura járva csőditették a venni szándéklókat. Ez történt mintegy január hóban 1863. évben. A bank megbízottjai nem csalódtak. A földnépe elragadtatva azon csakép által, hogy e vétel által földesurakká válnak, da főleg azon mézes-madzag által is, hogy az azon évi kész földtermése szinte birtokukba jön, seregestül tódult az eladással megbízottakhoz, kik azután a feltételeket a vállalkozóknak megmagyarázván, a vagyonosabbak, és jobbmódu egyéniségek részint ismervén a pusztá minőségét, részint visszarettenve a feltételektől, többnyire magukat visszahúzták ugyannyira, hogy a megmaradt vállalkozók kevés kivétellel szegény ügyefogyottak, (?) kik mindenhez kapkodnak felsegélésükre, vagy kisebb-nagyobb kalandosok, kik bizva a jövőbe és az innen keletkezhető zavarokba, minden áron földbirtokosok akartak lenni, és a kik minden tőkepenz nélkül lévén, a vett birtok jövedelméből akarták a vételárt fizetni. A vételár nem látszik magasnak, minthogy 15 évi részletfizetésre volt kiszabva oly kép, hogy az első öt éven át a 12,000 holdért, holdját 1,100 nőiével számítva összesen évenként 123,370 francot kellesen fizetni. Magas-e vagy jutányos a vételár? tüzetesen meghatározni bajos, minthogy abban három bizonytalan tényező rejlik, t. i. a változó pénzár, az évi adó mennyisége és az évi termés minő-

sége, mindazáltal, hogyha vesszük, hogy ezen ár mintegy holdanként 15 év alatt fizetendő o. é. 120 írtak felel meg, és hogy Borota pusztának csak mintegy fele részé valóságosan használható föld, és a többi mennyiség daczára azon körülménynek, hogy az is csak úgy adózik, mint a III-ik osztályú föld, igen csekély jövedelmet ad, be kell ismerni, hogy a vételár oly magas, miszerint mindenki által előrelátható volt, hogy szűk évek bekövetkeztében, a kész tőkével nem bíró vállalkozók kötelezettségeiknek mi esetben sem felelhetnek meg. Szemközt e ténykörülmenyekkel kötendő szerződésnek legsúlyosabb pontja volt a IX., melyszerint az egymást nem választó, és nem ismerő vállalkozók egyetemlegesen tartoznak a vételárért jótállani, és az egész vételárt fékvőségeikre zálogjogilag bekebelezni, nem különben a VIII. és VII. pont, melyek által a vállalkozók magokat távoleső idegen törvényszékeknek alávetették, egyszersmind minden lehető ellenvetésről, meg a felén túli megrövidítésről is lemondottak. Tagadhatatlan, hogy e feltételek nemcsak a megbízottak, de a járásbeli főszolgabíró Albrecht József ur által is a vállalkozók és megbízottjaiknak több ízben és több nyelven megmagyaráztattak, valamint az, a kihallgatott több alkalmas tanúnak vallomásából és a szolgabírói jelentésből*) is kiténik, de daczára, hogy sokan e feltételekkel be nem elégedtek, sőt a solidaristának nyíltan ellen mondtak, mindazáltal mindannyian majdnem alig várták azon percet, melyben a szerződést aláíratthattak. E nap pedig 1863. évi april 7-ke volt, midőn t. i. a bank megbízottjai, valamint a vállalkozók is a helyszínére, a borotai pusztára kimenne, a szerződést véglegesen aláírták. Ez alkalommal a feltételek szinte felolvastattak, és noha nagy szél fújt és sokan a vállalkozók közül azokat

*) Itt a vizsgálat a szolgabírónak kedvez.

e végett állításuk szerint nem értették, mindazáltal nagyobb-része a jelenlevőknek zajongani kezdett és főleg azon pont iránt akart tisztába jönni, vájjon hány használható, vagyis vas alá való hold esik 100 hold után? és ez az Achilles sarka ezen egész eladásnak. Mindannyi tanú egyhangúlag állítja, hogy valahányszor Baján vagy Borotán kérdezték Lllmann, Érti és Ott megbízottakat, mindenkor azon választ nyerték, hogy 100 hold vett földben 65 egész 70—72 hold vas alá való szántóföld, kaszáló és szőlő leend, sőt ezen állítást Csordás János a szerződés megkötése alkalmával történt cézudulák kiosztása által is, mint mérnök erősítette, mely cézudulák jelenleg is a vállalkozók birtokában léteznek. Hasonló nehézség volt az egyetemleges jótállásra nézve is. A tanúk körülményesen előadják, mikép Borotán a jelenlevő nép kéltelkedvén, hogy a pusztában annyi jó minőségű föld lenne található, továbbá előadván, hogy ők egyik-másikért jótállani nem akarnak, ezen okból zajongni kezdett, de Érti Károly akkor Ullmann Sándorra mutatott, mondván, ő az az arany-szájú sz. János, kinek hinni kell, és a ki jött a népet boldogítani. Ily módú hitegetések után Íratott alá m. é. april 7-én és 8-án a kérdéses szerződés, melyben a pusztta kiterjedése 12000 holddal van kitéve, de a nyereendő föld minőségéről egy szó sem foglaltatik. Maga az aláírása a szerződésnek sem ment kellő ünnepélyességgel, sokan megbízottjaik által írat-ták alá neveiket, de vannak olyanok is, kik soha nevöket alá nem írták, sőt jelen sem voltak az aláírásnál, a megbízottak ismét megbízásaikat többnyire fel nem mutatták. Igaz, hogy a szerződés aláírását a főszolgabíró ur hitelesítése által ünne-pélyesítette,*) de noha eleinte seregestül tódultak a vállalkozók az aláíráshoz, mégis egyesek elmaradtak és csak szállongva

*) Ez a baj !

egyenkint írták alá neveiket, s mert az aláírás két napig tartott, főszolgabíró úr mindig jelen nem lehetett, és a szomszéd megyékbeli egyéneket nem is ismerte. A bank meghatalmazottjai 1863. évi július 12-én beadott nyilatkozatukban előadják, hogy a szerződést kétszer kellett aláírni, mert az előbb hibásan Langrand nevére állíttatott ki a Brüsseli bank részére, úgy kinek-kinek nevé't'aláírni kellett arra nézve is, mennyi földet akar vállalkozni l mindezen aláírások a vállalkozókat és jelen azon állításra hozták, hogy nem tudták mire írták és mikor írták alá a valódi szerződést. A szerződés aláírása után mindenekelőtt nyakra-főre gyakran potom áron eladatott a pusztán találtató fundus instructus, az épületek kivételével és 1863. évi april 22-én történt a megbízottak részéről az átadása a pusztán találtató épületeknek és csekély szénakészletnek, ez alkalommal Besnyi István elnöknek megválasztott, és az egybegyűlt vállalkozók Érti úr által a közös működésre felszól itattak. Az első mérnök, ki az eladók által ajánlva a vállalkozók megbízásából a tagos felosztást megkísértette Csordás János volt, ki Szakács Sándor mérnöktársával azonnal a felmérést meg is kezdette, nemcsak magának a pusztaterületének, de egyszersmind figuránként felmérte a vetéseket is, hogy azokat arány szerint a vállalkozóknak kiosztani lehessen. Csordás észrehevén, hogy a felmérést és kimérést azon arányban, hogy 100 hold után mintegy 70holdnyi jó minőségű föld jusson, nem teljesítheti; ezt a vállalkozókból többeknek tudtul adta, mire azokkal összeczivakodván ezek ötöt csak részben elégítvén ki, megfogadták Bohrbach Lipót hites mérnököt, kinek újból kötelességül tétetett a pusztta felmérése, de mindkettő felmérése csak azon eredményhez juttatott, hogy minden vállalkozó ki 100 holdat vett, csak 36—38 jobb minőségű használható holdat kapott, ellenben a megvett szőlőkből mit sem kaptak, mint-

hogy azok az eladás tárgyát nem képezhették, miután azok még herczeg Grasalkovich alatt ültetettek be, s jelen szti. irányi lakosok, mint birtokosok nevére telekkönyvezve léteznek. Azon körülményre nézve vájjon a vállalkozók, kik egyetemleges jótállásuk végett már képzetileg társulatot képeztek, tettek-e közös intézkedést? azt puhatoltuk ki, hogy Besnyi István in. évi april 22-én elnöknek megválasztatván, pár óra reá, bírókép a járás főszolgabirája 'által mégis erősítettett. Ennek bírósága alatt m. é. aug. 6-án a vállalkozók részéről gyűlés tartatott, mely alkalommal egy társas szerződés létesítettett, mely szerint a közösdolgok közösen intézetni rendeltettek és erre nézve szabályok is alkottattak, és e szerződés a jelenlevők által aláíratván, a jelenlevő megyei dsküdt Bodnár József úr által liitelesítettett is, Azonban szerződés valóságos teljesedésbe soha sem ment, mert a vállalkozók látván, hogy reménylett jó minőségű földet meg nem kaphatják, mindinkább zavarodni és rendetlenkedni kezdettek, melynek következtében feladások történvén, Besnyi István, eddigi bíró m. é. október havában minden működésétől eltiltatott, és helyébe más bírók választattak, kik azonban szintén a rendet helyreállítani nem bírták. A mi a fizetéseket illeti az első részletet a vállalkozók többnyire megfizették de már a többi részleteket, hozzájárulván a tavali és idei termés, ugyanazon körülmény, hogy a pusztának nagyrésze jég által elveretett, megfizetni a vállalkozók közül igen kevesen voltak képesek és noha a bank részéről halasztási idő adatott, mégis sokan előbb, valamint most, szóbelileg elmarasztaltattak és tőlük végrehajtásilag az összegek a tetemes költségekkel egyetemben megvétettek. A bank bécsi képviselőinek e kedvezőtlen körülmények tudtára jutván, tagadhatatlan, hogy igyekeztek az ügyet mennyire lehet kerékvágásba hozni, ennek következtében bizonyos Aratz nevű német jogtudor

eljövén. a felső járási főszolgabíró úr közbejöttével a vállalkozóknak nagyobb része összehivatott és mindenkinek szabadságára hagyatott a szerződés kötelezettségéből kilépni, de oly feltétel alatt, hogy az eddig lefizetett, vagy lefizetendő részletek a bank tulajdonává váljanak, és az illetők minden kárterítési jogukról a bank irányában lemondjanak; ellenben, kik megmaradni akarnak, azoknak részletfizetése 40 évre kellő arányban kiterjesztetett, e feltételek kellőképp meghirdettetvén f.-é. május végével a kilépést többen mint 70-en aláírták, s így valóságosan kiléptek; jelen azonban mi sem történhetvén, kétkedésük közepette a pusztai földjei nagyrészt vetetlen maradtak és a vállalkozók társulatának minden közös működése megszűnt.

Ez tek. megyei kormányzat a történt tények valódi vázlatát, melynek bizonyítására van szerencsénk a kihallgatási jegyzőkönyveket B. L. úgy a kivett nyilatkozatokat M. P. alatt, végül a közbejött hivatalos jegyzőkönyveket Q—U alatt alázattal bemutatni.

Mindezen ténykörülmények fonalán kitűnik 1-ször, hogy noha nagyon kívánatos lenne, miszerint a volt bajai uradalom roppant futóhomokos pusztái, akár eldarabolás útján kisebb, akár nagyobb, de pénzes birtokosok által ipar és célszerű gazdálkodás útján virágzóvá legyenek, de a banknak ily eljárása által, melynek következtében csak elszegényedett ügyefogyottak lennének a jövőbeli lakosok, e cél el nem éretik.

2. Hogyha fel nem tehetjük egy morális testületről, mint a belga hitelbank, hogy csalási szándéka volt, mindazonáltal a borotai pusztai eladásánál megbízottjai eljárásának jóhiszeműsége igen kétes, mutatja ezt: a) hogy nemcsak roszhirben levő, de büntetői eljárás alatt levő egyéneket is választottak alkuszai és ügynökeiknek, kik b) pozitív ha-

mis adatokkal, mint például, hogy 100 hold után 56 — 72 hold jó minőségű föld jutand, vezették a tudatlan vállalkozókat tévútra, c) hogy oly tárgyakat is eladtak, melyek tulajdonuk nem volt, mint a borotai más birtokában levő szőlők.

3. Hogy a banknak állítólagos kihiresztelt nagylelkű szándoka, Magyarországnak nagyobb, nem kellőleg használt fekvőségeit benépesíteni, ez esetben fel nem található, sőt inkább az egész, az eladásnál követett elhamarkodó, könyelmű eljárás odamutat, miszerint a Scheytől átvett pusztta továbbadása és a bank tőkepénzeinek nyereszkesedő, mielőbbi elhelyezése főszándék volt.

4. Hogy a kérdésben levő szerződésnek aláírása és az azon alapuló zálogjog bekebelezése kellő rendben és figyelemmel nem teljesített, miután olyanok is léteznek aláírva, kik jelen sem voltak, és megbízást sem adtak, sőt olyanok vagyonára is történt betáblázás, kik mit sem vettek.

5. Hogy ép oly könyelműen jártak el a vállalkozók, kik mint mondák, elkábítva azon gondolatról, hogy földesurak lesznek, és azonnal kész termésnek jönnek birtokába, meg-gondolatlanul rohantak egy szerződésnek, melyben egyetlen egy pont sem létezik a vállalkozók javára, de minden pöntja csak az eladók jogait biztosítja és e felett a VIII. pont, mely szerint a vállalkozók minden ellenvetésről, még a feléntuli megrövidítésről is lemondanak, nemcsak terhes, de gyanús is oly pusztánál, hol az eladóknak nem tudnia lehetetlen volt, hogy annak nagyobb része jelen haszonvehetetlen. Még könyelműebben kezeltetett részükről a pusztának használata, mert minden kormányzat hiányában, sem a részletek az egyeseknek kellőleg ki nem adattak, sem a közösségből folyó intézkedések meg nem történtek.

6. Hogy a bank által ajánlott kiléphetési feltételek szinte nagyon terhesek; mert a jelen kilépőknek 36 hold

használt föld után 100 holdtól kelletik az illetéket két oly évre megfizetni, melyben majdnem mi termés sem volt, és a részletfizetésekre újabban kikötött 40 év oly hosszú, hogy annak a végét a vállalkozók közül csak kiváltkép érheti el valaki.

De daczára mindezen ténykörülményeknek véleményünk szerint ezen pusztá eladása mindenestre oly jogi cselekvényt foglal magában, mely közigazgatási utón fel nem bontható és noha nyitva állt mindenestre a per útja az illető vállalkozóknak kártalanításukat akár a szerződés megsemmisítése által, „ex dolo, et fraude, akár a szerződés teljesítése által eszközölni; minthogy azonban ezen eljárás, hosszadalmas és ezáltal a részletfizetésekre képtelen vállalkozók a közbejövő végrehajtás által egészen tönkre mennének, nincs más ut a vállalkozók megmentésére, mint: I. hatóságilag felszólítani a belga bank igazgatóságát jutányosabb egyezség kötésére, mely által mind a kilépők, mind a megmaradó vállalkozók szerfelett ne terheltessenek.

II. Addig is, mig"az egyezség létesülhet, hivatassanak össze a közhatóság hozzájárultával mindannyi borotai vállalkozók, létesíttessék egy a közönség alapján működő központi igazgatóság, mely nem egyszerű földmi vesékből, de törvénytudó, jóhiszemű egyénekből is álljon, kik nemcsak a részletfizetésekre felügyeljenek, de a közrend fentartása mellett a jogi kérdéseket is egyesek irányában fentartsák.

III. Miután a vállalkozók megnyugtatósa egy a főkelékek közül, a rendet és a közműködést előmozdítani a szét-szórva lakó vállalkozók, mielőbb a szolgabíróság avagy a kormányzat által akár körlevél, akár közgyűlés útján a tények valódi állásáról, és pedig mielőbb felvilágosítandók, nehogy ál hiedelmek, vagy ép bujtogatók által tévutakra vezetve még nagyobb kárt szenvedjenek. Zomborban 1864. évi október

17-én. Groschmied Gábor m. k., megyei törvszéki ülnök. Millasin Jakab m. k. tiszti főügyész.

Hogy aztán ezen jelentésre mi történt, arról hallgat a krónika és mi legszorgosabb kutatásaink daczára sem voltunk képesek nyomára akadni az eredménynek.

Elhallgattak vele, az tény. Mert hihetőleg nagyobb befolyással bírtak azok, kik vád alá lettek volna helyezendők mint azok, kik őket vád alá helyeztették volna.

No de végleges Ítéletet mondani, vagy az eljárás fölött pálczát törni élőlegesen tartózkodván, mindezek kiderítését a megejtendő vizsgálatra bizzuk.

Annyit azonban beláthatott a tisztelt közönség ezen tiszti jelentésből, hogy a b... i plébános elbeszélése a lehető tegkiméletesebb és igazságosabb volt, a méltó elkeseredettség Iminden nyoma nélkül, noha e szerény életű takarékos lelkésznek egész életén át összehozott szerzeménye esett ez ügynek áldozatul.

Egyes jelenvolt egyének elbeszélése.

Hogy azonban a tisztelt közönség még tájékozottabb legyen s ezen ügyben minden törvény és igazság, méltányosság valamint emberies érelemmel, minden legkisebb tartózkodás nélkül űzött vakmerő játéknak közepébe lásson, szükségésnek tartjuk oly egyének előadása után, kik ez ügy menetelét, mind elejétől végig kísérték, de benne részt nem vettek s így egészen érdeknélküli felek, a következőket előadni:

Midőn a közelfekvő községek lakosai a pusztá megvételeire összecsódi tettek volna a főszerep vivők Érti Károly, Ott Antal és Ullmann Sándor urak valának. Ezen úri emberek

akként fogtak a dologhoz, hogy azon vidék legszájasabb egyéneit nagy ígéretetek által, saját ezéljuk kivitelére megnyerjék, levének ők a pusztákat bíró bankházak eladó megbízottjai, bizonyosan meglehetősen provisióért, melyhez, hogy hozzájárulhasanak nem igen válogatták az utakat és módokat.

Valódi kortesfogással kezdtek a dolog megindításához s ez eladás inkább hasonlított egy képviselői választáshoz, hol a szavazókat, illetőleg vevőket etetés itatással, vesztegetéssel és ámitással kívánták megnyerni.

Fenntnevezett tisztelt urak akként fogtak a szerződés aláíratásához, hogy a mint már röpiratunk elején is jeleztük, ígéretetek füt-fát, tejjel-mézzel folyó Kánaánt, belütlötetett szőlőket, a melyről baltákkal kell a fütöket levágni s két embernek rúdon czipelni, mint azt a bibliai őstörténelem állítja; ígéretetek sáfrány és jóféle borsot termő földet, megrakva a gazdasághoz kívántató mindenféle eszközzel, hogy az illető vevőknek minden gond nélkül készen fog a gabona és egyéb termény magtáraikba vándorolni. Hogy lesz bőség gazdagság, pénz és boldogság, melyet még nem élvezett földi ember, a miért is Ullmann Sándor urat, Érti Károly pesti lakos, köz és váltó ügyvéd úr, a népek boldogítására hivatott arany szájú szent Ján'osnak nevezte.

Mikor aztán efféle ígéretetekkel többnyire a tanulatlan osztályhoz tartozó publicumnak füleit tele beszélve s a fényes ígéretetek tétele által szemeik fényét elvették volna, hozzáfogtak az etetés és itatás általi kapacitációhoz.

„Ott a szekér szín alatt“ beszélte nekünk egy jelenvolt, „szánkák. melyeket a gazdasághoz használtak voltak rakásra rakva, arra a szánkarakásra, mint valami trónra mászott fel Érti Károly úr és tartotta előadását, kinyújtva mindkét kezét a tájék felé, mint valamikor a Krisztust kísértő szellem a pusztákban, és felkiáltott: íme a mit itt láttok, a földet,

erdőivel, szőlőivel, épületeivel, az épületeket állataival, gazdasági szereivel, és mindeneket, miket a pusztá határa magában ölel, — mindezek a tieitek leszen, s hogy pedig mi jó fog ezekből háramlani ime beszélje tovább Aranyuszájú szent János; ekkor Érti Károly úr Ullmann Sándor urra mutatott, a szánkatrónusról leszállt, s az elhagyott helyre Ullmann Sándor kapaszkodott fel utána,“

Mikor aztán fényes Ígéretektől a népek mintegy szellemileg berúgott állapotba helyzetetének, akkor következett az anyagi berugtatás az asztalok mellett. Midőn aztán mindkettő teljesen sikerülvén, a vállalkozni szándékozók egy része elaludt, másik része elszéledt, akkor az illető urak, megnyert, embereiknek kiadták az utasítást, hogy a pusztán lévő egyéneket szedjék össze, mert a szerződés felolvasása és magyarázása következik.

A megbízottak szétszéledtek a pusztán, mindenkit összeszedtek, lett légyen az férfi- avagy nőcseléd, vállalkozni szándékozó avagy béres, juhász, kanász, szóval az egész pusztai cselédség, hogy a szerződés magyarázására megjelentek $\frac{2}{3}$ része cselédekből állt.

Ekkor az urak egyike, a német és francia nyelven szerkesztett szerződést előhúzáván kijelenté, hogy annak tartalmát megfogja magyarázni, és a magyarázáshoz azonnal hozzáfogott. A pontoknál azután meg-megállt, és kérdést intézett a béresekhez és juhászokhoz, hogy elfogadják-e; mire azok roppant zajjal helyeslőleg válaszoltak, s így könnyűszerrel esvén végig a magyarázaton, befejeztetett a sysiphusi munka, és következnek az aláírások, megkezdetvén a néhány jelenvolt által, kik már akkor oly állapotban élvezték az Isten friss levegőjét, hogy maguk sem tudták mit csinálnak.

Az aláírások pedig nem azon papírra történtek, melyekre a szerződés volt rávezetve, hanem egészen külön és

tiszta ívre, noha ugyan bátran rávezethették volna a szerződés valódi ívére is, miután az aláírók közt egyszem volt, a ki az idegen nyelven szerkesztett szöveget értette volna, sőt még maga Albrecht főszolgabíró sem, ki azt hitelesíté.

Az aláírásoknak persze ez csak kezdete volt, mert azok aztán a következő napokon folytattattak megjegyzendő, hogy aláírók nagy részét, kik közül sokan a szomszéd megyékből valók voltak, senki sem ismerte. Nem ismerte a név aláíró Bodnár Imre, ki jelenleg a bajai törvényszéknél bírói minőségben működik s azt egy magán tudakozódásra már be is ismerte. Ő akkor iskolai szünidők alatt otthon tartózkodó jogász lévén 100 frt havi fizetésért írási mesterségre megfogadtatott, és írta azt a nevet, melyet neki pennája alá dictáltak.

Nem ismerhették az aláírókat a szerződés alatt fungáló tanuk úgy mint Camille Nothomb, Érti Károly és Ullmann Sándor sem, miután ők még csak nem is azon vidékről, sőt Camille Nothomb nem is Magyarországról való volt.

Nem ismerhette az aláírókat Albrecht József főszolgabíró és Bodnár József esküdt, bírótársa sem, miután aláírók nem csak hogy nem egy helységből, de nem is egy járásból, sőt nem is egy megyéből valók voltak; s ime nevezett bíró urak az aláírások azonosságát mégis' hitelesítették, holott az aláírásoknak legalább fele hamisított, miután 'mindenki azt a nevet írta oda, a kiét akarta, sogor sógoráét, koma komájáét, barát barátjáét, kik aztán csak akkor jöttek a dolog tudomására, mikor a telekkönyvi hivatal által értesítettek, hogy neveiken álló saját birtokaikra a 3 millió francon felül rugó vételár be lett kebeleзве

Lett is akkor aztán zúgás. ijedség, kétségbeesés, lótásfutás bíróságokhoz, törvényszékhez stb. illetők azonban mindenütt, siket fülekre találtak, bár a vállalkozásban soha részt

nem vettek, földet soha nem bírtak, a birtokaikra rótt teher-től 10 év óta minden erőfeszítés és költsékezés daczára sem voltak képesek megszabadulni. Nem, daczára annak, hogy a bank az egyetemleges jótállást 1864-ben maga beszün-tette és sokakat a kötelezettség álól, ki is bocsátott, nem csak hogy a birtokaikon levő terhet kitábláztatniok nem süke-rült, s így 10 éven keresztül minden hitel nélkül álltak a világban, kölcsönt nem kaphattak, maguk bajain nem segít-hettek másként mint az által, ha ingóságaikat vagy egyéb eladható jószágaikat elpocsékolták; de sőt a többiekkel be is pöröltettek, megexegváltattak, és vannak kik mindenükből ki-pusztitattak.

Egyéb körülmények.

A Langrand Dumonceau-bankház, melylyel ezen szerző-dés kötött, különben is úgy ismeretes mint a szédelgő bank-házak egyike, de ezt legjobban is igazolja azon szerződés, melyet kiállított s melyben vállalkozók a lehető legszorosab-ban vannak lekötözve míg az ő kötelezettségükről szó is alig említetik. A szerződés következő: |Kauf-Vertrag. Welcher an dem zu Ende gesetzten Tage und Jahre zwischen der zu Brüssel unter der Gesellschafts-Firma Langrand-Dumonceau et Compagnie bestehenden belgischen Hypothekenbank, ver-treten, durch ihren mit beigehefteter Vollmacht dto Brüssel, 12 März 1863 ausgewiesenen — Machthaber Herrn Lan-grand Dumonceau als Verkäufer einerseits, dann den gefe-rtigten Grundbesitzern und Insassen, aus der Stadt Baja, Kalocsa und Jankovátz, aus der Gemeinde Szent-Ivány, Bikity, Tatháza, Csávoly, Rém, Szeretnie, Csanád, Tükösd, Vaskút und Szent-István, im Bács-Bodrogher und Pester Comitete in Ungarn, als Käufer anderseits in eachtstehender Weise rechtskräftig abgeschlossen worden ist.

I. Die belgische Hypotheken-Bank, welche zu Brüssel unter der Gesellschafts-Firma Langrand-Dumonceau etComp. als Commandite Gesellschaft besteht verkauft die im Bäcs-Bodrogher Comitate gelegene im Grundbuche des Comitatsgerichtes zu Zombor sub Grundbuchs Folio Nr. 1 eingetragene Puszta Boruta im Flächenmasse von 12000 Joch per 1100 □ klafter, an die nachbezeichneten Käufer.

II. Die gefertigten Grundbesitzer und zwar (a nevek).

III. Als Kaufpreis für die genannte Puszta werden fünfzehn Annuitäten und zwar fünf Annuitäten per 123,870 francs und 96 Centimes und zehn Annuitäten per 327,225 francs und 80 Centimes, unter dem im Punkte X bestimmten Modalitäten festgesetzt. Diese Annuitäten begreifen sowohl den bedungenen Kaufschilling, als auch die hiervon entfallenden Zinsen.

IV. Für den ganzen Kaufschilling heften sämtliche Käufer solidarisch, ohne Rücksicht mit welchem ideellen oder physischen Antheile jeder Einzelne betheiligt ist.

V. Die Käufer leisten auf jede Einwendung, insbesondere auch die der Verletzung über die Wertheshälfte ausdrücklich Verzicht.

VI. Die Käufer verpflichten sich solidarisch den ganzen Kaufschilling in belgischen Franken mit Ausschluss jedes wie immer Namen habenden Papiergeldes in dem Zeiträume von 15 Tage fünfzehn Jahren von dreisigsten September 1863 angefangen und zwar in Fünfzehn Annuitäten, die ersten fünf Jahre jede Annuität im betrage von 123,870 francs und 96 Centimen, sage Ein Hundert dreiundzwanzig Tausend acht Hundert siebzig belgische Franken und sechsundneunzig Centimen, die letzten zehn Jahre jede Annuität im Betrage von 327,225 Francs und 80 Centimen, sage

Drei Hundert siebenundzwanzig Tausend zwei Hundert fünfundzwanzig belgische Franken und achtzig Centimen, in der Art zurückzuzahlen dass, mit der Bezahlung der letzten hier stipulirten Annuität, welche sowohl das Kapital als auch die Interessen begreift, ihre ganze Verbindlichkeit sowohl in Betreff des Kapitals als auch der Zinsen getilgt sein soll. Diese Annuitäten der ersten fünf Jahre eine jede im Betrage von Ein Hundert dreiundzwanzig Tausend acht Hundert siebenzig belgische Franken und sechsundneunzig Centimen, die letzten zehn Jahre eine jede Annuität im Betrage von Drei Hundert siebenundzwanzig Tausend zwei Hundert fünfundzwanzig belgische Franken und achtzig Centimen, verpflichten sich die Käufer in Solidum in gleichen Raten von sechs zu sechs Monaten zu entrichten und zwar verbinden sich die Käufer in Solidum diese Annuitäts-Hälften ä per 61,935 .Francs 48 Centimen, sage Einundsechzig Tausend neun Hundert fünfunddreisig belgische Franken und achtundvierzig Centimen durch die ersten fünf Jahre, und die Annuitäts-Hälften ä per 163,612 Francs 90 Centimen, sage Ein Hundert dreiundsechzig Tausend sechs Hundert zwölf belgische Franken und neunzig Centimen durch die weiteren zehn Jahre immer am dreisigsten September und am einunddreisigsten März eines jeden Jahres und zwar die ersten am dreisigsten September Ein Tausend acht Hundert dreiundsechzig zu entrichten.

Die weiteren Bedingungen unter welchem die Bezahlung des Kaufschillings verabredet und abgeschlossen wurde, sind:

Art. 2. Im Falle wir Käufer zur festgesetzten Verfallszeit mit der Bezahlung eine Annuitäten-Hälfte im Rückstände bleiben sollten, soll der belgischen Hypotheken-Bank unbeschadet des Rechtes die fällig gewordenen Annuitäten-Hälfte im gerichtlichen Wege von uns zu verlangen auch

die Befugniss zustehen, von der fälligen Summa die fünf perzentigen Verzugs-Zinsen als Entschädigung und ohne vorläufige Verständigung oder Ermanung von uns zu verlangen. Diese Verzugs-Zinsen kommen von vierzehn zu vierzehn Tagen zu berechnen, die angefangene Frist von vierzehn Tagen, wenn sie auch noch nicht voll abgelaufen wäre, ist immer für voll anzunehmen.

Wenn sich unsere Zahlungsver säumniß selbsts auf eine einzige Annuitäten-Hälfte beschränken sollte, so soll der belgischen Hypotheken-Bank, als Verkäufer, dessen ungeachtet, das Recht zustehen, den ganzen noch nicht getilgten Theil unserer Kaufschillingsschuld ohne vorhergegangene Kündigung und ohne Berücksichtigung der hier bedungenen Zahlungsfristen gleichzeitig mit den Verzugs-Zinsen von uns im gerichtlichen Wege einzutreiben.

Art. 10. Im Falle wir Käufer einer der hier übernommenen Verbindlichkeiten nicht nachkommen sollten, soll der belgischen Hypotheken-Bank das Recht zustehen, ihre Befriedigung nach ihrer Wahl aus unseren sämmtlichen beweglichen und unbeweglichen Vermögen, durch das jeweilig durch sie zu wählenden Gericht im Wege des summarischen Processverfahrens im Sinne des Gesetzartikels XX. 1832—1836 und XI. 1840. zu suchen, und wir leisten unter Einem ausdrücklich auf alle Rechtswolthaten auf alle Appellationen und Nullitäts-Beschwerden, verzieht.

Wir räumen ferner der belgischen Hypotheken-Bank das Recht ein, alle Exekutionsmittel, welche am wirksamsten und am schnellsten zu deren Befriedigung führen können, es mögen sich dieselben auf die Substanz der verpfändeten Besitzungen, oder auf deren Erträgniss beziehen, gegen uns in Vollzug zu setzen, und sich auf diese Art mit dem

Vorzüge vor allem anderen vorkommenden Auslagen an Kapital-Zinsen und Nebengebühren zahlhaft zu machen.

Camille Notliomb m. p.,
als Zeuge.

Carl Ertl m. p. Advocat
als Zeuge.

Dr. Alexander Ullmann m.
als Zeuge.

Langrand-Dumonceau m. p.,
als bevollmächtigter der zu
Brüssel unter Firma: Lang-
ranp-Dumonceau et Comp. be-
stehenden belgischen Hypo-
theken-Bank.

Urkund dessen unsere eigenhändige Unterschriften:

Jelen szerződés elolvasása után megértette a ki németül tud, (aki pedig nem tud, épen úgy értheti mint azok, kikkel aláírátták) hogy e szerződésben minden van csak olyan nincs, a mi eladókat nevükkel szemben szintén kötelezné valamire sőt még az sincs benne, hogy vevő a megvett birtokot, melynek vételára saját (privát) egyéni birtokukra bekebelezve, — saját nevükre írathatják. Hanem ez az egész minden forma, és kellék nélkül, vasvillával összehányt, minden kritikán állóálló szerződés, már szerkezetéből ítélve nem számíthatott egyébre mint vevők kijátzására, kik lett légyen a birtok az övék, a vagy maradt eladók tulajdonában (a mi ugyan nem mindegy), de a vétel árt lefizetni tartoznak, megelégedhetvén, hogy a birtokra igényt tarthassanak.

Sőt bátrak vagyunk figyelmeztetni az olvasót „Art. 2.“-re, melyben vevőket azon esetre, ha netalán fizetéssel hátralékban maradnának, a hátralékösszegetől 5% fizetésére kötelezi, mely kamatok 14 napról, 14 napra számíttatnak. A mely kitétel oly két értelmű, hogy míg vevőken négy szemközt 120%-tet követelhet: a törvényszék előtt akként

állíthatja a dolgot, hogy a 14 nap nem az összegre, hanem csak is az időközre való tekintetből íratott, hogy t. i. az évi 5%-tet 14 naponként kellend nekik lefizetni. S ha most már figyelembe vesszük hogy vevők nagy része tudatlan földmivelő tehát ezen 14 napi időköz, akként magyarázták nekik, s akként állították fel követeléseket a miként akarták.

De van még itt a dolognak egy másik oldala is, mely szintén arról kezeskedik, hogy míg eladók vevőket minden irányban lekötötték, maguknak tökéletesen szabad kezet engedtek, azon pusztákat ugyanis, melyeket 1863-ban vevőknek eladtak, ugyanazon pusztákat 1870. april 4-én a Londoni Internationál Laiid Credit company limited társulatnak is eladta a nélkül, hogy akár törvény akár pedig más egyezkedés által ezen eladásra jogosítva lett volna. S így mindebből kitetszik, hogy míg magát semmire sem érve kötelezettnek, vevőket nyírandó birkáknak tekinté.

És miután ezen községi vállalkozóknak eladott pusztákat fenntnevezett külföldi pénzüzetnek ismét eladta volna, akkor aztán elkezdte a vételárért a községi vállalkozókat exequatlni, s így gálád módon nem egy családot juttatott koldusbotra, ügyvéde lévén kezdetben Manojlovits Emil jelenleg semmítőszéki bíró, kit hihetőleg ez ügyben szerzett érdemeiért emeltek ily magas polczra, hol aztán osztályrészül jutott akkor, midőn e dolgok egy része a fellebezési fórum elébe került, magas befolyását érvényesíteni.

Hogy pedig az emberek e dolgokhoz mennyire hozzá voltak válogatva, tanúsítja az is, hogy jelenleg legfőbb ítélőszéki bíró Manojlovits Emil ő méltóságának helyére Rádi Mihály választatott ügyvédül a bank által, azon Rádi Mihály, ki jelenleg Baján vizsgálati fogságban tölti szomorít napjait.

Másik ember pedig, ki a fellebezési fórum elébe került

ügyeknek volt előadója, véletlenségből Szalay Zsigmond! a k hivatott, ki pedig jelenleg a pesti fenyítő törvényszéknél ugyancsak vizsgálati fogságban tölti szomorú napjait. Ott Antal pedig, ki az eladásnak volt egyik főintézője, reá kisült soknemű csalásokért a bajai fenyítő törvényszék által több évi fogságra ítéltetett.

Nem is említve ez ügybe befolyt gyanús egyéneket, már is meggyőződhetett róla az olvasó, hogy a jellemek mennyire ki voltak a dolgok számára válogatva.

Meg kell pedig még említenünk hogy, az exekuciókat és ártatlan emberek nyúzásait jelenleg folytató Szutrély Lipót bajai ügyvéd úr akkoriban Bádi Mihály örnak volt segédje s e szerint az ő iskolájában szerezte e szakhoz megkívántató magasabb képzettségét.

Hogy aztán az eféle részint fenyítő vizsgálat alatt álló, részint elítelt, részint elítélendő emberek, mily hóhéri lelkiismerettel kaparászhattak polgártársaik veséi körül, tanúsítja Ivánka Imrének, ki akkor e bankok egyikénél szintén tekintélyes állást viselt, azon foktői választóihoz irt levele, kik a vevésben szintén részt vevőnek, mely levélből idézzük a következő sorokat:

A foktői érdemes elöljáróságnak 1 1865. december 10. Múltkor Dunapatajon lévén, Kiss János csizmadia mester egy kérést adott nekem át, hogy ő Bács megyében, Borotán 50 hold földet vett a banktól, de csak 18-at bír, mert a többi a szél birtokában van. mégis 50 hold megfizetését kérik tőle stb. E panaszok előttem ismeretesek s azt is tudom, hogy foktón többen vannak hasonló helyzetben, s épen azért vagyok oly bátor e sorokat az érdemtelen előjárósághoz intézni, hogy mind a panaszlót, mind a többi hason helyzetben levőket, a következőkről értesíteni szíveskedjék, nehogy tudatlanságból nagy kárt szenvedjenek. A borotai

eladás csakugyan nem úgy történt, mint kellett volna, s a tudatlan emberek ne hány hitetető által elcsábítva, oly dologba v á g t a k. a mihez nem értének; a minta dolog ekénti állásáról értesültem, oda irányoztam törekvésemet, hogy ezen szerződések. melyek mind az eladó bankra, mind a vevőkre egy iránt károsak, feloldassanak, és az egész adás-vevési viszony megszüntetessék.“ stb. stb.

Igen is, ki lett küldve a banktól valami Dr. Arntzl, ki Ivánka szerint, szerződő feleket a szerződés kötelezettségétől felmentette, s azután azon „non putarem“ történt, hogy a szerződés kötelezettsége alól felmentett vevőket a bank megbízott ügyvéde a vétel árért exequáltatta és vagyonaikat elárvereztette.

Hogy aztán miként történhetett megint az, hogy míg egyik.vevőt a vételárért pöröltek és tettek koldussá, másoknak pedig már concessiókat adtak arra, hogy quasi haszonbért fizessenek; hogy lehet tehát az, hogy egy szerződés jogán pöröltek csupán önkényileg szoríthattak vételár avagy haszonbér befizetésére. Ez ismét oly kérdés, mely felett ismét méltóztassanak fejeiket törni a jogtudós uraknak.

Avagy méltóztassanak fejeiket törni a felett, a mi most következik, hogy:

Piukovits Dénes, bikityi plébános, a banknak azon felszólítása folytán: hogy akik lemondani akarnak, lemondhatnak s mely lemondást Scháflfer Nándor lovag, mint a londoni bank megbízottja, törvényesen elfogadottnak jelent ki, szintén hivatalosan lemondott, a vételárért mégis bepeperelve lett s minden vagyonától megúsztatott, sőt hogy mint katolikus papra nagyobb pressio gyakoroltassák, ellene csőd is kéretett, azon időre esett (annuitás) évjáradékért, mely

években a pusztát már nemcsak hogy nem bírta, hanem abból 1864-ben bírói karhatalommal kiveretett.

Itt pedig azt a komédiát tetszett a banknak eljátszani s a hamis látszat kedvéért oly szemfényvesztést producálni, melyre kell, hogy megcsóválja fejét minden nem jogi, de józan fogalommal bíró ember; ugyanis:

A brüsseli belga bank a borotai pusztát eladta említett vállalkozóknak, s míg azokat a vételárért perelte, eladta a londoni „International Land-CreditCompagni Limited“ banknak, s ez a bank pedig eladja 1872. Május 21-én a „Wiener Bank-Verein“-nak, és mit csinál a londoni bank megbízottja, Szutrélyi Lipót úr, még mindig perli a községi vállalkozókat a vételárért, holott a puszták már a 3-ik bank nevére vannak keltezve és árverezte!] a Wiener banknak eladott birtokjogot Piukovits Dénesen és a többin, azaz azon birtokjogot adja el árverésen, a mely birtokot ő maga adott el szabad kézből a „Wiener Bank-Verein“-nak, nem csak eladott, hanem az ahhozi tulajdon jogát a banknak 1872. Május 31-én 1950. sz. a. be is kebelezette; s találkozott Magyarországon oly bíróság, a mely a tényleges állapotok teljes figyelmenhagyásán kívül ily végzést hozni elég bátor vala.

Ami különben a bíróságok eljárását illeti, — ez ügyben értvén, — az minden porczikájában bámulatos csodaszülöttnek látszik, mert hogy fennt elősorolt dolgok csakis a bíróságok elnézése, bárgyúsága, vagy tunyasága folytán történhettek meg, az kétségtelen valami. Ámde, hogy sokat ne beszéljünk, tehát csak egy tényt mondunk el, mely már maga elégséges lesz arra, hogy a bíróságok eljárására világot vessen, ugyanis:

Vállalkozók egy része 1865-ben kérvényt adott be a zombori törvényszékhez, hogy a hamis aláírásokkal ellátott

szerződés ügyében vizsgálat ejtessék meg, s a vizsgálatból a család kitévén, szerződés ereje semmisítessék meg. — Ezen ügy szoros vizsgálatával végett (!) ugyanazon szolgabírónak adatott ki, ki a hamis aláírásokat hitelesíté

1866. ápril 27-kén ismét egy igen sürgős kérvény lett benyújtva vállalkozók részéről, mely ismét csak az előbbi, azaz Albrecht József szolgabírónak lett kiadva.

1866. júl. 14-kén, ismét ment kérvény, s ez ismét Albrecht Józsefnek lőn kiadva, stb. stb. Szóval a hamisítást kiderítő vizsgálat iránti kérvény mindig, éveken át, ugyancsak egy és azon szolgabírónak lőn kiadva, ki a hamisításban a szerződés hitelesítése által maga is részes vala, s ki birt annyi ésszel, hogy vizsgálatot soha nem tartott, és arról jelentést soha nem is tett az illető törvényszéknek. A jelentésnek legalább a pöriratok közt nyoma nincs.

1866. október 15-én a vállalkozók nevében következő kérvény ment a hétszemélyes táblához:

Nagy méltóságú ni. k. Hétszemélyes Tábla!

A brüsseli hitelintézet köztudomás szerint Magyarhonban a múlt években több rendbeli fekvő birtokokat megvásárolt, és azokat ismét apró részletekben az ország, — különösen pedig az illető vidékek lakosainak eladta.

Ily vétel jött létre köztünk is alulírottak, és az említett bank között.

Az is tudva van általánosan, hogy a nevezett bank, vagy megbízott ügynökei és meghatalmazottjai

mást adtak el és mást alkudtak meg szóval, illetőleg más föltételek alapítottak meg az eladó és vevők között ismét, mások íratlak be a rendszerint idegen nyelven szerkesztett vételi szerződésekbe.

Valamint az is tudva van, hogy a vételi szerződések törvényes bizonyosság által hazai gyakorlat szerint hitelesítették; fájdalom azonban a hitelesítő hatóságok úgy Bácsmegyében mint másutt vagy kevesebb gonddal jártak el a hitelesítésnél mint kellett volna, vagy hivatali visszaélést, hűtlenséget követtek el, — hitelesítvén azt, a mi nem volt soha is való, és úgy, mint az soha sem történt.

Hogy az ily szabály ellenes, vagy épen bűnös cselekmények — a vevőket akaradjuk, sőt tudtuk nélkül kelepczébe hozták, megcsalták, és minden vagyonukat a reménylett jólét elérése helyett kockára tették, annak begyőzésére nem kell bizonyítgatás.

Mi is — alulírottak Bács, Pest-megyék, és Kis-kunság lakosai beédesgettünk a bank meghatalmazottjai által Bács-megyébe kebelezett Dzsida-pusztá megvételére még 1863. évben, és előleges alkudozás után köztünk és a bank meghatalmazottjai között az egyesség létre jött, és Dzsida-pusztát mi tényleg megvettük és azonnal birtokunkba is vettük.

Az alkudozás és vétel alapjául szolgáló föltételek egyik legfontosabbját, — mely a bank megbízottjai részéről nekünk írásban is ígértetett, — másolatban ./. alatt tisztelettel itt becsatoljuk a czélból, hogy kiderüljön azon roszlelkű rászedés, melylyel a már megállapított alku után a vételi szerződésbe hírünk tudtunk nélkül hamis föltételek csúsztatván be, mi dzsidái vevők, valamint hozzánk hasonlólag a tinójárasi ésbortai

puszták megvevői is — anyagilag és hitelileg tönkre tétettünk és kimondhatlanul megcsalattunk.

Megjegyezzük, hogy nekünk az írott vételi szerződés másod példánya a bank által sem eredetiben, sem másolatban soha ki nem adatott, valószínűleg azért, hogy megcsalatasunknak nyomára ne jöjünk.

Midőn nekünk a kikötött 70—72 hold jó föld és egyéb az alkukor megállapított vételi föltételek ki nem szolgáltatottak, azok megtartását sürgettük, sőt követeltük is; melynek következménye az lón, hogy 1864. évi mártius hóban Schäffer Nándor úr a brüsseli földhitelintézet teljhatalmazott igazgatója Bajára lejött, és ott panaszainkat tanulmányozva, ígérte, hogy azokat megorvosolni fogja; mint ez ./. alattiból kiderül.

Ígéletét azonban soha sem teljesítette, bár időközben hozzá — egyenesen Bécsbe — költséges küldöttséget is menesztettünk, és Ígéletének beváltását sürgettük: de ismét csak újabb Ígéletet — nyertünk, mely azonban e napig sem teljesített.

Látva, hogy a bank részéről nem várhatunk barátságos utón jogorvoslatot, nem várhatjuk, hogy a nekünk alkukor egyességileg kötelezett 70—72 hold jó föld minden 100 hold után kiadassák, hanem a he-í lyett 30 — 32 holddal kellett volna beérnünk és 68—70 hold pedig lett volna futó homok, melytől mi 95 frt vételárt nem fizethettünk volna, mint ez a bank részéről követeltetett, — kénytelenek voltunk ügyünket törvényes t érre átvinni és ott az eredeti alkukor kikötött, és kölcsönös megegyezéssel a vétel alapjául elfogadott föltételek törvényes utoni érvényesítését követelni.

E czélból benyújtottuk Bács-Bodrogh megye fe nyitő törvényszékéhez frH sz. a. még múlt évi október

hóban kérelmünket, hogy panaszaink és hivatkozott tanúink megvizsgáltassanak, meghallgattassanak és kiderülvén, miszerint az ellenünk hírünk, tudtunk nélkül irt német szövegű szerződés, miután annak legnagyobb részt tételei hazugok, az egész pedig csupa csalás, — ítéletileg csaláson alapulnak, és tehát semmisnek mondasák ki; — egyszersmind e csalásból eredett káraink téríttessenek meg.

Ezen kérvényünk — tudomásunk szerint — a t. m. fenyítő törvényszék által vizsgálódás végett kiküldetett a Bács-Bodrogh m. felső járási főszolgabíróshoz, hol az egy év óta hever anélkül, hogy abban csak legkisebb kutatás, — vagy törvényes lépés történt volna.

Sürgettük az óta már e kérvényünk fölötti vizsgálódást a m. m. m. k. h. t. útján is, de $\frac{1745}{886}$ sz. a. ismételve a Bács-Bodrogh megyei fenyítő törvényszékhez benyújtott újabb kérvényünk által is.

Minden törekvésünk mai napig sikertelen maradt, — mi ma is ott vagyunk, hol kezdtük, — a t. felső járási főszolgabíróság részéről ügyünkben ma sem történt egyetlen egy hivatalos lépés sem.

Mi az oka e halogatásnak, sokáig nem tudtuk, de tulajdonképen ma sem tudjuk, csak sejtjük, mint következik:

„Az írott német szövegű vételi szerződés számtalan jogokat biztosít a banknak, mely jogokról soha köztünk és a bank között az alku alkalmával egyesség lérie nem jött; — melyek tehát nem valók.

Ellenkezőleg azon jogok, melyek köztünk és az eladó bank meghatalmazottjai között kölcsönös egyesség

utján a vétel föltételeiül megállapíthattak: — a szerződésből kihagyvák;

Ilyenek egyebek között:

a) minden megvett 100 hold oly arányban adatik át nekünk, hogy abból 70 — 72 hold szántó vagy kaszáló jó minőségű föld legyen; (1. ./.)

b) hogy csak 8000 holdban adatik át Dzsida a vevőknek, és ha a 8000 holdon fölül fölösleg lenne, — az — úgy ajándékozzatik oda; (1. ./.)

c) mindenféle a vételből eredő költségeket, úgy a kiosztó mérnök díját is és a kincstári illetményt a bank fizeti;

d) a vevők egyetemleg jótállani nem kötelesek, hanem kiki magáért. (1. ./.)

e) az 1863. évi összes termény a vevőké léssen, stb. stb. stb.

Mindezek, és más részünkre kedvező feltételek a kérdéses vételi szerződésből kihagyattak, pedig csak egyedül ezek feltétele mellett jött létre a vétel; — ellenkezőleg abba oly föltételek csúsztattak be, melyekről nekünk vagy teljességgel tudomásunk sem volt, vagy legalább azokba soha beleegyezésünket nem adtuk.

És azon végzetes hazug szerződést a ././ a. szerint '././ Bács-Bodrog megye f. járása főszolgabírósa mégis hitelesítette, és a hitelesítési záradékba rólunk oly nyilatkozatot irt valónak, melyről kénytelenek vagyunk kijelenteni, hogy egy betűje sem igaz!

Nevezetesen, nem igaz, hogy mi Miskolczi Imrét, és a hitelesítési záradékban megnevezett társait megbíztuk volna arra, hogy nevünkben és helyettünk a hitelesítő bizottság előtt megjelenjenek, és a hitelesítési záradék szerint vallják, miszerint előttünk a szer-

ződés felolvastatott, megmagyaráztatott, — azt mi jól megértettük, és megfontolás után elfogadtuk; stb.

De nem igaz az sem, hogy Miskolczi Imre és nevezett társai azon szavakat a hitelesítő törvényes bizottság előtt mondták volna. sőt állításuk szerint, nem is mondhatták, mert kérdezve sem voltak.

Most összevetve a jelent a múlttal — kitűnik, hogy ugyanazon személyekből álló hatóság lévén a vizsgálatnál megbízva, mely a törvényellenes hitelesítést teljesítette, az pedig — saját „erkölcsi rövidsége nélkül“ a vizsgálatot nem teljesítheti; mert

A kérdéses német szövegű szerződés vagy egész terjedelmében úgy volt, mint az eredetiben a banknál ma is megvan, — már a hitelesítés alkalmával, — vagy nem;

Ha a szövege ugyanaz volt, bűnös cselekedetet követett el a hitelesítő bizottság, midőn maga sem tudta, mit hitelesít, és nem kérdezett meg bennünket fejenként a vétel föltételeiről és nem hasonlította azokat össze a szerződésben írtakkal, — hanem akár könnyelműségből, akár épen rász akaratból a hitelesítési záradékot arra rávezette, és annak valóságát tanúsította, mi nem valódi, mi nem igaz.

Ha a szövege nem volt ugyanaz, akkor is bűnös cselekményt követett el, mert össze nem fűzve és le nem pecsételve az íveket, könnyelműen vagy szándékosan nyitott tért hagyott arra, hogy tiltott módon valamely bűnös kezek később a kérdéses hazug szöveget az állítólagos vételi szerződésbe becsempészhessék.

Úgy is, így is feleletre vonandó, miszerint a mondtak alapján teljességgel mi bizalmunk sincs arra nézve, hogy a t. f. járási főszoigabíróság, — mint ér-

dekelt fél, a vizsgálatot teljesíteni akarhatja, — előbb-
utóbb annak fulánkja ötét marván meg;

Ez kiderül abból is, hogy egy év óta egy betü-
vizsgálódást sem tett;

De magában a t. Bács-Bodrog megyei összes ha-
tóságban sincs bizalmunk, mert a hitelesítő hatóság
személyzete kebelükből való lévén, — nagyon föltehető,
miszerint azt az erélyt és azt- a pártatlanságot, mely e
nagyserű csalás megvizsgálására és kiderítésére szük-
séges, — csupa személyi és mellékes tekintetből kí-
méletből sem fejtendné ki; pedig ezen erély, ős kellő
pártatlanság nélkül mi, 155 család, elveszünk és anyagi-
lag végkép megsemmisülünk.

Odajárulunk tehát legalázatosabb kérelmünkkel,
méltóztassék

Magas hatáskörénél fogva a mi ügyeink és pana-
szaink, valamint hivatkozott fejtői sz. följelenté-
sünk megvizsgálására vagy a t. ni. kir. ítéltábla kebe-
léből valakit kiküldeni, vagy a t. Kis-Kun kerületek
vizsgáló bíróságát illetőleg fenytő törvényszéket azzal
megbízni.

Hódoló tisztelettel vagyunk Dzsídán, 186G. évi okt.
15-én Bács-Bodrogh megyében
alázatos szolgái

Tüske József.
Ádám József.

Mint a dzsidái vállalkozó vevő közönség kiküldött
megbízottjai.

Ezen kérvényben foglalt kérelmeknek a főméltóságú hétszemélyes tábla, 1866. 6531. számú végzésében, törvényes alap hiányában (!) helyt nem adott, hanem annak érdemében leendő sürgős elintézés végett Bács-Bodrogh megye törvényszékét kereste meg (!) s e törvényszék oly sürgősnek találta ez ügyet, — hogy abban 1874-ik évig egy lépést sem tett!!!

Ekkor is csak az igazságügyi minisztériumhoz beadott újabb kérvényezés helyezte ezen ügyet azon stádiumba, hogy a brüsseli hitelintézet ellen csalás miatt indítandó fenytő vizsgálatnak folyamatba tétele végre valahára kilátásba helyeztetik; és nem hallgathatjuk el Bács-Bodrogh megye alispán! hivatalának ez alkalommal is elkövetett azon kommentálni nem akaró tényét, hogy a bajai kir. törvényszék ez ügybeni megkeresvényére, e bűnügyre vonatkozó, 17 darabban megküldött iratok közül, épen a legfontosabbakat, t. i. az 1864. október 17-kén Zomborban, Groszschmidt Gábor és Milassin Jakab törvényszéki ülnök és akkori főügyész által megejtett nyomozati aktákat, mellékleteivel együtt kifelejtő, s hihető, hogy csakis feledékenységből, mert lehetetlen, hogy ily fontos ügyben épen a legfontosabb iratokat ne küldje be. stb. stb. stb.

És miután a számosak közül csakis egynéhány esetet soroltunk volna fel, a t. olvasó türelmét végkép kimeríteni nem akarván, bátrak vagyunk még egy körülményt fölemlíteni; ugyanis:

Később a bank, azon reményben, hogy ezután is működhetik tetszése szerint, avagy talán megsokalva annyi ártatlan ember végképeni tönkretételét, felszólítatáaz illetőket: hogy az eddigi példákon okulva, siessenek a bank megbízottjához, Szutrély Lipót úrhoz, ki is ki fogja tűzni a feltételeket, mely feltételek alatt vagyonuknak romjait, talán-talán

még megmenthetik. Ezen kegyes leereszkedés pedig abban állt, hogy a bank a nép rémülését felhasználva, de még a gyanúpertől is tartva, hogy mégis csak sok, a mi sok, a folytonos ingerlés által elébb-utóbb felébredhetik az igazság isten asszonya, tehát egyezkedésbe bocsátkozott. És pedig:

Tudtára adta mindeneknek, hogy a ki ezen egyezkedés megkötésére nem siet, ezután is azon kegyetlen sorsnak lesz kitéve, hvgy rajta az egész vételár követeltetni fog.

Hallván pedig ezt a föld népe, különösen pedig a kis-hitűek csoportja, tömegesen tolult Szutrély Lipót úrhoz az általa ajánlt egyességet elfogadandó. Itt aztán Szutrély Lipót úr, a bank megbízottjainak előbbi eljárásához méltóan, s mert kezeit egészen szabadon érezte, ismét elővette az önkény vasvesszejét s diktált elevenek es halottak sorsa felett.

Az egyezkedésnél soha sem az jött tekintetbe, hogy ki milyen kötelezettséggel bir a bank iránt, hanem az, ki hogy van megijedve s kinek mennyi pénze van.

Mert történt eset, hogy olyan, ki 50 holdat vállalt nagyobb összeg lefizetésére lett kötelezve, mint más, aki 100 holdat vállalt, mert mig közönségesen 600 frtot követelt 50 hold után, voltak olyanok, kik 800 —1000 ft., ismét olyanok, kik csak 150 ft lefizetésére lettek kötelezve, meg kellvén említeni, hogy az egyetemes kötelezettség alapján, csak hogy a puszták elsütve legyenek, a vagyonosok rovására szívesen bevétettek olyan is, akik semmivel sem bírtak.

Hogy pedig semmiféle lépés ne történhessék, misculatio nélkül, Szutrély Lipót úr mindenben a következetességet tartotta szem előtt, adván a magyarul nem tudóknak magyarul, a németül nem tudóknak pedig németül kiállított egyességi levelet. Ha már egyszer nem tudták, mi van a szerződésbe

irva, ergo ne tudják ezt se, mi van az egyezkedési levélbe írva. Ezután aztán a bekötött szemű hatóságok előtt a legkényelmesebben haladhattak a hirteleni meggazdagodásnak s ezek elkoldusításának célja felé.

Bizonyítékok.

Hogy valaki olyasmiket, milyeneket mi fentebb állítottunk, állítani merjen és azt a nyilvánosság terén közre is bocsássa, kell, hogy tisztában legyen önmagával, azért is kérjük az igazság nevében, követeljük az igazságügyek minisztériumától, úgy a királyi főügyésztől, valamint az illető kerület törvényszékétől, a mint azt privát kérvényünkben is kifejtettük: hogy ily fontos és országos ügyben a legszigorúbb vizsgálatot azonnal megejtetni, illetőleg megejtetni méltóztassanak, valamint a közönségnek az igazság után szomjuhozó közvéleménynek arczul csapása lenne, ha azon egyének, kik ez ügyben mint főbünösök szerepeiének, azonnal kérdőre nem vonattatnának, kérdőre vonatva, ártalmatlanokká nem tétetnének.

Mert nemcsak azokról van ám itt szó, amiket fentebb elősoroltunk; hanem hamis aláírásokról, hamis betáblázásokról s egyáltalában olyan csalásokról, melyeket olvasva, majdnem hihetlenségeknek fogja tartani az olvasó. Előrebocsátván, hogy a szerződés alatt szereplő s több százra menő aláírások közül legalább is egy harmada hamisított, bizonyítékainkat mindjárt legelőiről kezdjük; azon tényről t. i. midőn a szerződés tulajdonképen kihirdethetett volna; ugyanis:

Másolat.

Melynél fogva alólirottak hitelesen bizonyítjuk hogy: midőn a borotai földeknél mi is vállalkozni akartunk, és a vételre kitűzött feltételek iránt a Belga-bank megbízottjait Ullmann, Érti és Ott urakat megkérdeztük volna, ezen megbízott urak azt tudatták velünk, hogy minden egyes vállalkozó 100 holdnyi részletbe 64 hold vas alá való földet, 4 hold kaszálót, 4 hold szöllőt összesen 70—72 hold jó azaz használható földet fog kapni, a többit legelő, erdő, és homok földből kiegészítve kapni fogja. Boskovits Sándor, Kolozsváry Sándor, Katz István.

Másolat.

Bizonyítvány. 36 kros bélyeg. Alólirott több borotai vállalkozók által megkerestetve, hitletételem ajánlata mellett bizonyítom, hogy 1863-ik évben a midőn is a borotai puszta eladása eszközöltetett, Ullmann Sándor megbízott előtt magam is megjelentem, hol Vancsura Mátyás és Ott Antallal beszélgettem; Ullmann úr engem felszólított, hogy én is vállalnék 200 holdat a borotai pusztából, én feleltem meglehet, hanem szeretném tudni a feltételeket; Ullmann Sándor megbízott úr azt felelte, hogy minden 100 hold föld után 70 —72 hold igazi vas alá való jó föld esik; mire én válaszoltam hogy az lehetetlen, miután 46 hold sem juthat 100 hold után jó vas alá való föld, mert én Borqtát jól ismerem, erre Ullmann úr hozzám közeledvén azt mondotta, hogy jól van; haj már ismerem Borotát, menjek Isten hírével, s ne beszéljek semmit, ne iparkodjak másokat is lebeszélni.

Melynek hitelére kiadom jelen bizonyító levelemet saját kezem aláírásával megerősítve. Csávoly 1865. sept. hó 29-én Johann Lauter. Előttünk: Paul Szakács Richter; Josef Arnold geschworener.

Másolat.

Bizonyítvány. 50 krs bélyeg. Alólírottak ezennel hitétel ajánlása mellett tanúsítjuk, hogy azon alkalommal, midőn a borotai pusztá eladása iránt, Bécsben 1862. évi márczius 31-én kötött írásbeli szerződés a végett leérkezett, hogy azt a vállalkozók is aláírják, hogy ezen alkalommal a vállalkozóknak csak üres papirost adtak elő, hogy nevüket arra felírják, és így csak ily papírra írták nevüket, továbbá tanúsítjuk, hogy az így történt aláíráskor a szerződés maga, különösen annak egyes pontjai és feltételei az aláírni megjelent vállalkozók előtt se fel nem olvastatott, se meg nem magyaráztatott, s hogy e szerint az aláíróknak a Bécsből érkezett írásbeli szerződés egész tartalma nem volt közölve. Bikityén 1865. aug. 24-én Bagi Pál. Előttünk: Georg Forga Richter; Péter Ausperl.

Másolat.

Bizonyítvány! Alólírottak ezennel bizonyítjuk, és hitünk letételével megerősítjük, hogy midőn a Bácsbodrogmegyei felső járásbeli főszolgabíró úr, a borotai pusztá megvétele iránt a Belga-bankkal kötött szerződést 1863. évi april hó elején a borotai pusztán létező úgynevezett dzsidái majorban felolvasta, akkoron a vállalkozók közül alig volt egy két ember jelen,

hanem csupán mi Tolnamegyének úgy mint Fehérmegyének Czece községből és Paks, Gyöng, Némedi és Duna-Szent-Györgyiek, továbbá oly sok idegenek a kik nem vállalkozók, hanem csak vállalkozni akarók gazdasági eszközök, és barmok vásárlása végett jelentkeztek, ezek csődítették össze, és ezek előtt olvasta fel a főbíró úr, a szerződést a nélkül hogy kérdést tett volna, hogy mi a nevünk, és vagyunk e vállalkozók vagy sem. Melyről kiadjuk ezen bizonyítványunkat saját aláírásunkkal megerősítve; kelt Duna-Szent-Györgyön. Május 6. 1866. Ötvös Sándor, Bese József, Ferenczi József in. k. Katona József, Horváth József m. k. Bese János m. k. Bese Antal X. Szabó József m. k. Ferentz István m. k. Tibaj László X. Előttünk: Gödör Sándor bíró, Szomodi Ferencz esküdt; Szabó György esküdt; Hajdú István esküdt; Tibaji Sándor esküdt. P. H.

Megjegyzendő, hogy Érti Károly nevezett tanút a szó-bából erőszakosan kivezette. Volkman János ugyancsak csávolyi lakosra pedig, ki azt merészelte mondani hogy ő jól ismeri a pusztát, s lehetetlen hogy 100 hold után 70 hold szántóföld essék, tehát ezen szavaiért 25 botot akartak ráveretni, s a 25 bot elől, csakis úgy menekült, hogy bizonyos Horváth nevű odavaló ispán által elrejtetett.

Sarok Antal jankováczi lakost, ki szinte kételyét merte kifejezni az urak által beszélt sok jók felett, Érti a pusztából kikergettette.

Adány István jankováczi lakos, ki mint a fentebbiek szintén nem vállalkozói dzsidaí pusztából csakis azért akart részt venni, hogy ingóságokhoz juthasson, mire Érti azt felelte; hogy az ingóságok a borotai pusztával járnak, tudvalevőleg azonban a borotai vállalkozók sem kaptak semmit.

Szakál Ferenczet, hogy a vételre bírják, egész éjszaka itatták a jankováczi nagy korcsmában, ő azonban ezt látva

azon gondolatra jött, hogy furcsa vételnek kell az olyannak lenni, melyre itatással akarják ráerőszakolni az embert, nem vállalkozott tehát, hanem annyit tud, hogy Ott Antal a vállalkozók leitatására nagy mennyiségű bort vitetett ki a pusztára.

Eféle bizonyítványokkal különben roppant mennyiséggel szolgálhatnánk, de nincs rá okunk, hogy vele a tért elfoglaljuk; hanem lássuk az érdekesebbeket.

Hogy pedig a hamis aláírásokról is legyen fogalma az olvasónak, azokat illetőleg is ide iktatunk egy pár bizonyítványt:

Másolat.

Bizonyítvány! Alulírott bajmoki lakosok, mint kik a a borotai és dzsidái határból semmit sem vettünk s e szerint érdekelt felek nem vagyunk, ezennel és hitelesen bizonyítjuk, hogy Apity Pero, kinek neve szintén a vállalkozók neve közt s a szerződés alatt található, akkor, mikor a szerződés Dzsidaan aláíratott: Bajmokon súlyos betegségben feküdt, a moly betegségben meg is halt. Ha kell erre lemerjük tenni a hitet is. Kelt Bajmokon, 1874. augusztus 23. Amisits Marko X. és Fehér Gergely X. Néviró: Tóth Sándor segéd jegyző. Elöttünk mint tanuk. Tóth Sándor, Tóth Lukáts esküdt. P. H.

Másolat.

Bizonyítvány! Alólirottak, mint kik sem a dzsidái sem pedig a borotai pusztákból nem vettünk, és így érdekelt felek

nem vagyunk, ezennel hitelesen bizonyítjuk, hogy Galuska Anna, Szalay Sándor neje, már 1862-ben tébolyodott volt s így a dzsidái vállalkozásban részt nem vehetett. Fehér István, Kiss Mihály f. Nagy Benedek néviró. Előttünk: Galicz János bíró. Nagy Benedek jegyző. P. H.

Másolat.

Bizonyítvány. Alólirottak, kik sem a borotai, sem pedig a dzsidái pusztákból vállalkozók nem voltunk és vagyunk, ezennel hitelesen bizonyítjuk, hogy Molnár József, kinek neve szintén a borotai vállalkozók neve közt, a szerződés alatt található, írni nem tud, és már az akkori időben tökéletesen vak volt. Kelt Tataházán, 1874. Aug. 28. Markó József, Blazsik Pál f. Nagy Benedek néviró, Kis Mihály f. Előttünk Galicz János bíró, Nagy Benedek jegyző. P. H.

Másolat.

Bizonyítvány. Alulírott tataházi lakosok, mint kik sem a borotai, sem a dzsidái pusztákban vállalkozók nem lévén, mint érdeknélküli felek ezennel bizonyítjuk, hogy Oláh János községünk lakosa, a vállalkozás idejekor már tökéletesen vak volt és a vállalkozásban részt nem vett, annak feléje sem lévén. Kelt Tataházán, 1874. Augusztus 28. Csorba András, Csorba József, f. Nagy Benedek néviró. Előttünk Galicz János bíró, Nagy Benedek jegyző.

Halotti bizonyítvány.

Megjegyzendő, hogy a szerződés 1863. április havában íratott alá, s alá vannak írva következők is, kik még 1862-ben meghaltak.

Másolat.

Extractus Matriculae Defunctorum. Parochialis Ecclesiae Romano-Catholicae Oppidi Jankovác in ADioec. Colocensi et Cottu Bács-Bodrogh siti, de anno mill esi mo octingentesimo sexagesimo secundo (1872.) Nrus currens. 96. Annus mensis et dies obitus. 1872, Április 27. Defuncti Nomen et conditio; conjugis item vei parentum ejus. Stephanus Szántó df. Clarae Fábíán civilis. Locus originis et habitationis. Numerus domus. Jankovác 275. Sexus, masc. foem. Masc. Aetas: 64 aim. Morbus sive aliud genus mortis. Masmus senilis. Fuitne sacramentis moribundorum provisus? provisus. Locus et dies sepulturae? Jankovác, die 28. Április. Nomen sepelientis: Franciscos Moder capell. observationes. — Praesentem Extractum supramemoratae Defunctorum Matricáé in omnibus rite conformem esse hisce in fidem subscriptus testór. Datum: Jankovác die 26. Augusti anno 1874. P. JL Boromisza parochus.

Másolat.

Extractus Matriculae Defunctorum Parochialis Ecclesiae Romano-Catholicae Oppidi Jankovác in AD. Colocentu

et Cottu Bács-Bedrogh siti de anno millesimo octingentesimo sexagesimo secundo (1862.) Nrus currens. 281. Annus mensis et dies obitus 1862. 24. No vembris. Defuncti nőmén et conditio; conjugis item vei parentum ejus. Michael Faddyconjux Franciscæ Bajai civilis. Locus originis et habitationis. Numerus domus. Jankovácz. 235. Sexus. masc. foem. Masc. Aetas: 59. ann. Morbus sive aliud genus mortis. Paralysis púimon. Fuitne sacramentis moribundorum provisus? provisus. Locus et dies sepulturae? Jankovácz, die 25. November, Nőmén sepelientis. Franciscus Sinkovics capellan. Observationes. — Praesentem Extractum supramemoratae Defunctorum Matricáé in omnibus rite conformem esse hisce in fidem subscriptus testór. Dátum Jankovácz die 27. August. anno 1874. P. H. Boromisza parochus.

Végszó.

Kellene-e még több adat is tisztelt olvasó közönség? Mert mi azon meggyőződésben vagyunk, (habár hús ennyivel is szolgálhatnánk) miként fennebi adatok a napnál világosabban bebizonyítják az elkövetett csalást, ezen bizonyítékok ereje épen olyan, mint midőn a tolvajt lopáson, rablót a rabláson, gyilkost a gyilkoláson rajta kapják.

Nem is arról van itt többé szó, hogy a csalás ténye kideritessék, hanem csakis arról, hogy annak nagysága, s azon károk constatóltassanak, melyek e csalás által a szegény föld népére nehezülőnek. Mert tudnunk kell, hogy Szutrély Lipót úr még mindig villogtatja a damoklesi kardot e szegény szerencsétlenek feje felett, hogy a végrehajtások és árverezések egyre folynak s lehet, hogy addig, mig e sorok olvastatnak, több család megfosztatik minden vagyonától.

És mert nem lehet igazságszolgáltatásnak nevezni azt, mely a csalásnak ily nyilvános felderítése után is álmos szemekkel pislogjon és az erélyes fellépéstől tartózkodjék; tehát a dolog természetében fekszik, hogy mindazon károkért, melyek még ezentúl is vakmerően foganatosítható végrehajtásokból vagy árverésekből származnák, azon törvényhatóság is felelős, melynek hatáskörében ezen eljárások történnek; ha eddig nem tette is, méltán megvárhatja az egész ország közvéleménye, hogy az Isten szabad ege alatt most már köztudomásúlag elkövetendő fosztogatásoknak eleje vétessék, s e csalások átvizsgálására kiküldött bíróság által hozandó Ítélet, illetőleg minden további eljárás felfüggesztessék.

Épen oly arczulcsapása volna az igazságszolgáltatásnak, ha azon egyének, kik ezekben mint főbünösök szerepelnek, jelenleg netalán oly befolyásos állással bírnak, hogy az ügy tisztázásának folyamára is hatást gyakorolhatnak, hogy azok kezéből szintén ki fog vétetni a fegyver, melyet t. i. maguk megvédésére és az igazság meggyilkolására használhatnának fel.

Azon reménnyel tesszük tehát le tollunkat, hogy miután ezen dolgokról mind a magas minisztériumot, mind az állami főügyészséget, mind pedig az illető hatóságot, mind pedig a közönséget kellően tudósítottuk, ez többé elpalástolva és miszmásolva nem maradhat, hanem közzé fog nyúlni, intézkedni felette az osztó igazság keze.